

УДК 336.7

А. О. Черкасовакандидат економічних наук, доцент
ПВНЗ "Міжнародний університет фінансів", м. Київ**ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ
В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Статтю присвячено фінансовим проблемам функціонування банківської системи та банківських установ України. Визначено тенденції фінансових результатів, побудовано їх трендовий прогноз. Зроблено висновок про необхідність нагального реформування регулятивних заходів щодо банківського сектора та впровадження у фінансових установах комплаєнс-функції, що полягає у протидії застосуванню юридичних санкцій чи санкцій регуляторних органів, істотному фінансовому збитку або втраті репутації банком у результаті недотримання ним законів, інструкцій, правил, стандартів саморегулювних організацій або кодексів поведінки щодо банківської діяльності.

Ключові слова: банківська система, банківська установа, фінансові результати, доходи, витрати.

I. Вступ

Результативність та ефективність функціонування банківської системи відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного економічного зростання держави, адже, як зазначають І. І. Д'яконова та Є. Ю. Мордань, фінансові установи забезпечують "безперервну роботу платіжної дисципліни в країні, акумуляцію та перерозподіл грошових коштів населення та суб'єктів господарювання в кредити та інвестиції; регулювання попиту та пропозиції грошей в економіці" [1, с. 118]. Водночас сприятливий макроекономічний стан у країні позначається на зростанні фінансових результатів банківських установ. Наразі стан банківської системи України значно погіршився. На 01.11.2014 р. регулятивний капітал банків становить лише 177 369,7 млн грн [2] (порівняно з показником на 01.01.2014 р. 204 975,9 млн грн [2]), норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2), що повинен становити не менше 10%, має значення 15,39% порівняно з 18,26% на 01.01.2014 р. [2], знижується ліквідність та підвищується розмір кредитного ризику на одного контрагента. Негативну тенденцію мають доходи банків України, які знижуються більшими темпами, ніж витрати, що, в кінцевому підсумку, спричинило від'ємний фінансовий результат станом на 01.11.2014 р. (-13 495 млн грн). Зазначене викликає необхідність у детальному аналізі факторів, що призвели до руйнування стабільного функціонування банківських установ, та розробці пропозицій щодо подальшого оздоровлення банківської системи.

Проблеми функціонування банківської системи й банківських установ зокрема розглядаються в працях Г. Азаренкової, В. Ба-

зилевича, О. Барановського, Н. Салій, Г. Тельнової та ін. Проте економічні трансформації останніх років потребують особливої уваги до підвищення фінансових результатів діяльності банків.

II. Постановка завдання

Метою статті є визначення тенденцій фінансових результатів банківських установ України в період економічної нестабільності.

III. Результати

Якщо розглядати статистичну звітність банківської системи, наочною є тенденція до суттєвого зниження рентабельності банківських установ (табл. 1).

За умови збереження наявних тенденцій, трендовий прогноз для фінансових результатів українських банківських установ не втішний (рис. 1) – у найближчі 2 роки буде спостерігатися більш значне падіння результатів.

Ці тенденції зумовлені випереджальним темпом зростання витрат над темпами зростання доходів (наприклад, на 01.01.2014 р. приріст доходів становив 12,26%, витрат – 15,05%; на 01.11.2014 р. доходи зросли в 3,5 рази менше, ніж зросли витрати (3,48% проти 12,42%)). Як результат, банки, які у 2012–2013 рр. працювали хоч з невеликим, але прибутком, у 2014 р. повернулися до показників збитковості на рівні кризового 2009 р.

Кредитна діяльність банківських установ України у 2014 р. знижується – приріст за наданими кредитами становив -5,87% (табл. 2).

У структурі кредитів значними темпами знижуються кредити фізичним особам – на 14,26%, тоді як протягом 2013 рр. зростання становило 3,71%. Кредити суб'єктам господарювання зросли на 2,19%, тоді як у 2013 р. – вони збільшилися на 14,7%. Проте значно підвищилася частка простроченої заборгованості за кредитами в загальній сумі кредитів (рис. 2). А подальше падіння доходів населення, обме-

ження темпів розвитку реального сектора, інфляційні процеси в державі, коливання валют-

ного курсу та інші макроекономічні чинники підвищують перспективний кредитний ризик.

Таблиця 1

Тенденції фінансових результатів діяльності банківської системи України, млн грн [2]

Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2014
Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	168 888	
Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	167 452	
Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	1 436	
Рентабельність активів, %	1,50	1,03	-4,38	-1,45	-0,76	0,45	0,12	
Рентабельність капіталу, %	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03	0,81	

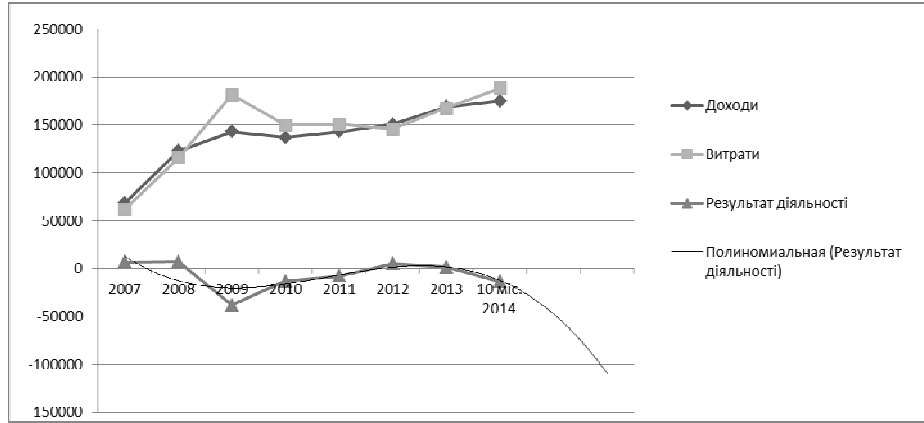

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів банківських установ України
* Побудовано за даними [2].

Таблиця 2

Обсяг наданих кредитів банківськими установами України, млн грн*

Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Кредити	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	911 402	857 931
з них:								
кредити, надані суб'єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	698 777	714 088
кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	167 773	143 843
Темпи приросту, %								
Кредити		63,23%	-5,67%	1,03%	9,31%	-1,21%	11,78%	-5,87%
з них:								
кредити, надані суб'єктам господарювання		71,11%	0,51%	7,01%	14,29%	4,87%	14,70%	2,19%
кредити, надані фізичним особам		75,00%	-17,23%	-16,18%	-6,37%	-7,37%	3,71%	-14,26%

* Сформовано та розраховано за даними [2].

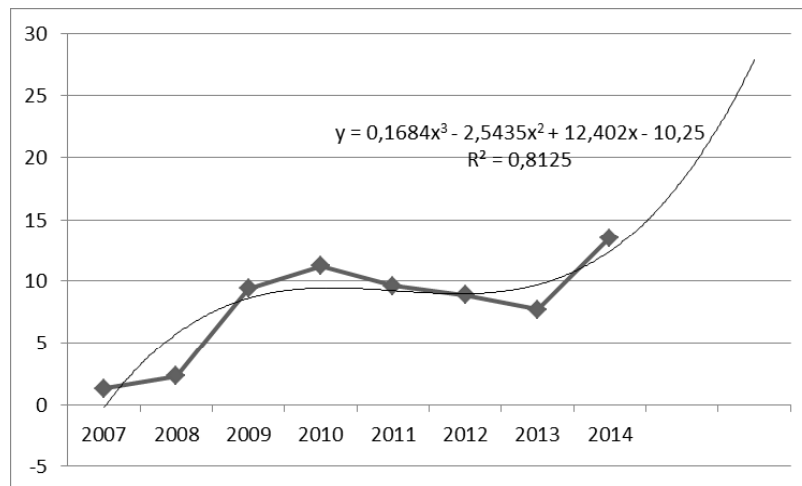

Рис. 2. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів та її трендовий прогноз, %

Ситуація погіршується тим, що разом із зростаючою заборгованістю за наданими

кредитами, підвищуються зобов'язання банків більш стрімкими темпами (табл. 3).

Таблиця 3

Зобов'язання банків України, млн грн

Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.10.2014
Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	1 085 496	1 145 803
з них:								
кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	234 948	289 605
з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	104 722	111 120
кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	433 726	410 672
з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	350 779	321 229
Темп приросту, %								
Зобов'язання банків		52,28%	-5,17%	5,13%	11,74%	6,57%	13,32%	5,56%
з них:								
кошти суб'єктів господарювання		28,51%	-19,96%	25,03%	29,28%	8,77%	16,00%	23,26%
з них: строкові кошти суб'єктів господарювання		35,36%	-31,14%	9,43%	34,31%	24,98%	12,86%	6,11%
кошти фізичних осіб		30,42%	-1,51%	28,92%	13,10%	18,88%	19,15%	-5,32%
з них: строкові кошти фізичних осіб		39,42%	-11,39%	33,14%	14,91%	21,77%	21,32%	-8,42%

Враховуючи зазначені тенденції, нагальною є потреба в реформуванні регуляторних заходів щодо банківського сектора, про що неодноразово наголошує керівництво НБУ. Втім дієвих інструментів на сьогодні не застосовано.

З боку банків також мають застосовуватися заходи з відновлення довіри до української банківської системи, у зв'язку з чим вбачається необхідним активне запровадження комплаєнс-менеджменту. Слід погодитися з Г. В. Тельною, яка відзначає значущість комплаєнс-функції в банківських установах та підкреслює, що "в умовах прагнень України до європейського співтовариства, виходу на світові фінансові ринки, необхідним стає обов'язкове впровадження комплаєнс-функції, зокрема, комплаєнс-ризик кредитної діяльності в систему управління банківською установою. Для практичної реалізації такого впровадження доцільно розробити єдину комплаєнс-програму, що враховує наступний комплекс заходів:

- створення єдиної незалежної вертикально інтегрованої комплаєнс-функції в банку;
- прийняття вищим органом управління єдиного комплаєнс кодексу банку та декларації комплаєнс з публікацією їх на Інтернет-сайті банку;
- прийняття кодексу поведінки (етичного кодексу) персоналу банку;
- розробку та впровадження політик, процесів і процедур в базових областях комплаєнс;
- розробку і впровадження системи комплаєнс-ризиків кредитної діяльності;
- розробку безперервної системи навчання та атестації персоналу за вимогами комплаєнса;

- включення завдань з комплаєнс-ризиків кредитної діяльності до складу ключових показників діяльності бізнес-підрозділів;
- періодичні звіти посадових осіб по комплаєнс вищим органами управління банку" [3].

IV. Висновки

Визначивши тенденції до стрімкого зниження фінансових результатів банківських установ України у 2014 р., підкреслено необхідність нагального реформування регуляторних заходів щодо банківського сектора та впровадження у фінансових установах комплаєнс-функції, що полягає в протидії застосуванню юридичних санкцій чи санкцій регуляторних органів, істотному фінансовому збитку або втраті репутації банком у результаті недотримання ним законів, інструкцій, правил, стандартів саморегулювальних організацій або кодексів поведінки щодо банківської діяльності.

Список використаної літератури

1. Д'яконова І. І. Адаптивність банківської системи та її прояв у динаміці економічного розвитку України / І. І. Д'яконова, Є. Ю. Мордань // Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка. – 2011. – № 4. – С. 118–126.
2. Офіційне інтернет-представництво Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
3. Тельнова Г. В. Ризик-менеджмент кредитної діяльності з позиції комплаєнс-функції банку / Г. В. Тельнова // Менеджер : вісник Донецького державного університету управління. – 2014. – № 2 (68). – С. 176–182.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2014.

Черкасова А. А. Финансовые результаты деятельности банков Украины в период экономической нестабильности

Статья посвящена финансовым проблемам функционирования банковской системы и банковских учреждений Украины. Определены тенденции финансовых результатов, построен их трендовый прогноз. Сделан вывод о необходимости неотложного реформирования регулятивных мер в отношении банковского сектора и внедрения в финансовых учреждениях комплаенс-функции, которая состоит в противодействии применению юридических санкций или санкций регулирующих органов, существенному финансовому ущербу или потере репутации банком в результате несоблюдения им законов, инструкций, правил, стандартов саморегулируемых организаций или кодексов поведения, касающихся банковской деятельности.

Ключевые слова: банковская система, банковское учреждение, финансовые результаты, доходы, расходы.

Cherkasova A. Financial Performance of Banks in Ukraine During the Economic Instability Period

The interrelation of a situation in a banking system and macroeconomic environment is one of fundamental in modern economy. In recent years the banking system of Ukraine shows instability of financial performance and a tendency to its deterioration. These circumstances cause expediency of an assessment of activity of bank institutes in national economy and tendencies of their performance.

It is shown that in the next two years productivity of activity of banking institutions will worsen that is connected with a tendency of excess of rates of falling of the income over rates of falling of expenses. It is proved that expansion of credit activity of banks will not be able to overcome this tendency owing to increase in crediting of households as opposed to production, inflationary processes, falling of the income of the population that increases credit risk.

Solutions of problems of development of a banking system of Ukraine nowadays have to content:

- 1) increase of efficiency of regulatory activity of National bank of Ukraine, including introduction of the new regulatory mechanisms interfering increase obligations of banks at inefficient active operations;*
- 2) restoration of trust to bank institutes through the introduction of system of compliance management. The last among other things includes development of a compliance management of credit activity risks; continuous training and certification of the personnel for requirements of a compliance; inclusion of tasks of compliance management of credit activity risks into a system of key indicators of functioning of business. In this case banks will be able to prevent legal and regulatory sanctions as well as to interfere with financial losses and loss of reputation.*

Key words: banking, financial institution, financial results, revenues, expenses.